

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
مرکز دراسات الشرق الأوسط
Center for Middle Eastern Studies

ANALİZ315
OCAK 2024

2023 YILINDA SURİYE VE 2024 YILINDAN BEKLENTİLER

OYTUN ORHAN | ÖMER BEHRAM ÖZDEMİR
HAMZA HAŞIL | RECEP TAYYİP TEKE

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2024

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Yayınlanma Tarihi: 19 Ocak 2024

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Eposta : info@orsam.org.tr

Fotoęraflar : Anadolu Ajansı.

“Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelięin 5'inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir”

2023 YILINDA SURİYE VE 2024 YILINDAN BEKLENTİLER

Yazarlar Hakkında

■ Oytun Orhan

Ortadoğu Araştırmalar Merkezinde (ORSAM) Levant Çalışmaları Koordinatörüdür. Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun oldu. Yüksek lisansını Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde tamamladı. 2009'dan bu yana ORSAM'da görev yapan Orhan, Suriye ve Lübnan konularına yoğunlaşmaktadır. Başta Suriye, Irak, Lübnan ve Ürdün olmak üzere Ortadoğu bölgesinde çok sayıda saha çalışması yürüten Orhan, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

■ Ömer Behram Özdemir

Lisans eğitimini Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde tamamladı. Yüksek lisans eğitimini Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde alan Özdemir, "Avrupa'da Ayrılkıç Milliyetçi Hareketler: IRA ve ETA Örnekleri" başlıklı teziyle mezun oldu. Hâlihazırda Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Doktora programında eğitimine devam etmektedir. Suriye iç savaşı, devlet dışı silahlı aktörler ve yabancı savaşçılar konularında makaleler, kitap bölümleri ve analizler kaleme aldı.

■ Hamza Haşıl

Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Tarih (anadal) ve Sosyoloji (yan dal) bölümlerinden 2015 yılında mezun oldu. Kuveyt Hükümet Bursu'nu kazanarak gittiği Kuveyt Üniversitesi Filoloji Merkezinde 2015-2016 yılları arasında Arapça eğitimi aldı. ODTÜ Orta Doğu Araştırmaları Bölümünde yüksek lisans eğitimini tamamlayarak yine aynı üniversitede doktora eğitimine devam etmektedir. Ortadoğu'da devlet inşası ve Doğu Afrika-Kızıldeniz jeopolitiği üzerine araştırmalar yapan Haşıl, 2011 ayaklanmaları sonrası Suriye iç savaşı ile yakından ilgilenmektedir. Haziran 2018'den bu yana ORSAM Levant Çalışmaları Koordinatörlüğünde araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

■ Recep T. Teke

Lisans eğitimini Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümünde, yüksek lisans eğitimini ise 2020 yılında ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümünde tamamladı. Yüksek lisans tezini Suriye'nin kuzeyindeki Kürtler ve onların Batı medyasındaki temsilleri üzerine yazdı. Eğitim hayatına Orta Doğu Teknik Üniversitesinde (ODTÜ) Bölge Çalışmaları doktora öğrencisi olarak devam etmektedir. Ortadoğu siyaseti, Türkiye'nin Ortadoğu politikası ve bölgesel Kürt siyaseti gibi konularda çalışmalar yürütmektedir.

İÇİNDEKİLER

-
- 3** GİRİŞ
 - 6** SURİYE'DE GÜVENLİK GÜNDEMİ
 - 11** SURİYE REJİMİNİN DİPLOMATİK GİRİŞİMLERİ
 - 16** FIRAT'IN DOĞUSUNDA YAŞANAN GELİŞMELER
 - 21** SONUÇ: 2024 YILINDAN BEKLENTİLER

GİRİŞ

2

2011 yılından bu yana uluslararası gündemin en üst sıralarında yer alan Suriye krizi, 2022 yılı ortasından itibaren çatışmaların seviyesinde yaşanan düşüş ve siyasi çözüm alanında ilerleme sağlanamaması nedeniyle bu konumunu görece yitirmeye başlamıştır. Zira Suriye’de, Türkiye’nin Şubat 2022’de İdlib’de Suriye rejimine karşı gerçekleştirdiği Bahar Kalkanı Harekâtı’ndan sonra kapsamlı bir askerî harekât ve cephe savaşı gerçekleşmemiştir. Bunun temel nedeni ise Suriye’de rekabet eden iç ve dış aktörler arasında bir güç dengesi oluşması, tarafların kontrol ettikleri bölgelerde doğal sınırlara ulaşmış olmaları ve yeni bir askerî harekâtın artık iç aktörler arası bir çatışmadan ziyade devletler arası bir savaşa dönüşmesi riskinin ortaya çıkmış olmasıdır. Bu durum yeni bir askerî harekâtı bütün taraflar açısından aşırı maliyetli hâle getirmiş ve Suriye’de askerî sahaya ilişkin düzenlemeler artık dış aktörlerin

kendi aralarında yürüttükleri diplomatik müzakerelerle karara bağlanmaya başlamıştır. Bu açıdan da Suriye sahasında etkisi ve varlığı olan Rusya, İran, ABD ve Türkiye arasındaki ilişkilerin seyrinde, söz konusu aktörlerin beklentileri, Suriye dışında yaşanan gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan güç boşlukları etkili olmuştur. Söz konusu dış aktörlerin askerî sahaya ilişkin beklentilerine bakıldığında, Rusya’nın Ukrayna savaşı ile beraber pozisyonunun zayıflaması ihtimaline ve önceliklerinin değişmesine bağlı olarak Suriye’de statükoyu korumaya çalıştığı görülmektedir. Benzer bir durum ABD açısından da geçerlidir. ABD, Fırat’ın doğusunda kritik bir alanı YPG/SDG üzerinden kontrol etmekte ancak Suriye’de geleceğinin belirsiz olması ve Suriye’nin, öncelikleri arasında yer almaması gibi nedenlerle mevcut durumu korumaya dönük savunmacı bir yaklaşım sergilemektedir. İran, Şam yönetiminin tüm Suriye topraklarında egemenliğini

Türkiye, Fırat'ın doğusunda ortaya çıkan durumu kabul etmemekte ve değiştirmek için fırsat kollamaktadır. PKK terör örgütünün Suriye kolu YPG'nin söz konusu alanda inşa ettiği siyasi, askerî ve idari yapılar stratejik tehdit olarak değerlendirilmekte ve bu durumun değişmesini, terör örgütlerinin tüm Suriye sahasından temizlenmesini talep etmektedir.

tesis etmesi hedefine bağlı olarak Suriyeli muhaliflerin kontrolü altındaki bölgeleri geri almaya ve Fırat'ın doğusunda ABD askerî güçlerini geri çekilmeye zorlamaktadır. Türkiye'nin ise Fırat'ın doğusuna ve batısına ilişkin iki ayrı algısının ve beklentisinin olduğu görülmektedir. Türkiye, Fırat'ın doğusunda ortaya çıkan durumu kabul etmemekte ve değiştirmek için fırsat kollamaktadır. PKK terör örgütünün Suriye kolu YPG'nin söz konusu alanda inşa ettiği siyasi, askerî ve idari yapılar stratejik tehdit olarak değerlendirilmekte ve bu durumun değişmesini, terör örgütlerinin tüm Suriye sahasından temizlenmesini talep etmektedir. Buna karşın Türkiye, Fırat'ın doğusunda mevcut dengeler üzerinden Suriye rejimi ve Suriyeli muhalifler arasında bir siyasi çözüme varılmasını önermektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin Fırat'ın batısındaki alanlarda, Münbiç ve Tel Rifat istisnaları dışında, askerî dengeyi korumaya çalıştığı görülmektedir. 2022 yılından itibaren siyasi çözüm çabaları da sonuç vermemektedir. Bu kapsamda birbirleriyle bağlantılı birkaç süreç yürütülmüştür. BM gözetiminde, Suriye rejimi ve Suriyeli muhalifler arasında yürütülen anayasa müzakerelerinden hiçbir sonuç alınamamaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye, Rusya ve İran üçlüsü arasında yürütülen Astana Süreci'nde kayda değer bir ilerleme sağlanamamaktadır. Söz konusu tıkanmayı aşmaya dönük olarak Astana Süreci'nin parçası olarak değerlendirilebileceğimiz Anka-

ra-Şam diyalog sürecinde kritik seviyede görüşmeler gerçekleşse de 2024 yılı başı itibarıyla henüz sonuç alınamamıştır.

Bu gelişmelere bağlı olarak Suriye'de 2023 yılının görece sakin geçtiğini söylemek mümkündür. Ancak bu "sakinlik" Suriye'deki diğer gelişmelere bakıldığında görece bir durumdur. Zira Suriye'de rekabet eden tarafların birbirini çözüme ve çekilmeye zorlama, birbirine mesaj verme amaçlı askerî girişimleri devam etmiştir. Dolayısıyla 2023 yılı içinde Suriye'de istikrarın sağlandığından bahsetmek kesinlikle mümkün değildir. İlk olarak İdlib bölgesinde, Suriye rejiminin ateşkes ihlalleri, Rusya'nın hava saldırıları ve bunlara karşılık Suriyeli muhaliflerin misilleme saldırıları devam etmiştir. İkincisi, ABD ile İran arasında artan gerginliğe bağlı olarak Fırat'ın doğusunda İran destekli milisler ABD askerî varlığına dönük gittikçe artan saldırılar gerçekleştirmiştir. 2023 yılı boyunca devam eden bu eğilim, Gazze savaşıyla beraber artış göstermiştir. ABD genelde savunmacı bir pozisyonda kalmakla birlikte zaman zaman İran destekli milis hedeflerine misilleme saldırıları gerçekleştirmiştir. Üçüncüsü, IŞİD ve YPG terör örgütlerinin Suriye'de istikrarı bozmaya dönük eylemleri de diğer bir çatışma dinamiği olarak öne çıkmıştır. IŞİD, özellikle Deyrizor vilayetinde, Suriye rejimi ve İran destekli milis güçlere dönük eylemler gerçekleştirirken, YPG ise Suriyeli muhaliflerin kontrolündeki bölgelerde istikrarı bozma

ve Türkiye'yi çekilmeye zorlama amaçlı terör saldırıları gerçekleştirmeye devam etmiştir. Diğer bir kritik çatışma dinamiği ise Deyrizor'da Arap aşiretlerle YPG arasında 2023 yılı boyunca devamlılık arz eden ve zaman zaman seviyesi yükselen çatışmalar olmuştur. Son olarak, Dera'da rejim güçlerine dönük suikastlar ve saldırılar düzenlenmiş, Süveyde'de aylar boyunca devam eden sivil karakterli kitlesel halk gösterileri gerçekleştirilmiştir. Bu durum Suriye rejiminin askerî olarak kontrol altına almayı başardığı bölgelerde dahi tam anlamıyla düzeni sağlama kapasitesinin zayıf olduğunu ortaya koymuştur.

Bu tespitlerden yola çıkarak, Suriye krizinin 2022 başından itibaren yeni ve belki de son

aşamaya geçtiği ancak henüz siyasi çözüm ve istikrarın uzağında olduğu değerlendirilebilir. Bu çalışmada, 2023 yılı içinde bahsi geçen dinamikler açısından Suriye genelinde hangi gelişmelerin yaşandığına ilişkin bir tablo ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu tablo, 2024 yılı içinde Suriye krizine ilişkin hangi eğilimleri takip etmemiz gerektiği ve bu eğilimlere ilişkin nasıl değişimler yaşanabileceği konusunda öngöründe bulunabilmek açısından altyapı sunacaktır. Suriye krizinde 2023 yılında yaşanan gelişmeler; güvenlik gündemi, diplomatik girişimler ve Fırat'ın doğusunda yaşanan gelişmeler başlıkları altında ele alınacaktır. Sonuç kısmında, bu gelişmelerden yola çıkarak 2024 yılı içinde yaşanabileceklere dair bir değerlendirilme yapılmaya çalışılacaktır.

SURİYE'DE GÜVENLİK GÜNDEMİ

2023 senesinde sahada Suriye'nin pek çok vilayetinde bölgenin istikrarsız yapısına olumsuz anlamda etki edecek saldırı ve eylemler yaşanmıştır. Her ne kadar en son 2020'de şahit olunduğu gibi cephe savaşı yaşanmasa da askerî noktalara taciz saldırıları, farklı metotlarla gerçekleştirilen terör eylemleri ve suikast girişimleri, Suriye'nin pek çok vilayetinde istikrarsızlığa yol açmıştır. Muhalif unsurlar İdlib-Halep hattında aktör konumundayken rejime bağlı güçler ve İran yanlısı milisler ise ülke sahada fail ya da hedef olmuştur. IŞİD hücreleri ise ekseriyetle çöl bölgesinde faal olmuştur. Gregory Waters'ın verilerine göre, 2022'de eylem sayısında ciddi bir düşüş yaşayan IŞİD, toplam 128 saldırıda asker ve sivil en az 178 kişiyi öldürmüştür. Yine Waters'ın taramasına göre Ocak-Kasım 2023 arası dönemde IŞİD'in kayda düşen eylemleri 200'ü bulmuştur. Bu saldırılar sonucu asker ve sivil toplam can kaybı ise aralık ayı hariç 477'ye çıkmıştır. Şubat-nisan arasında zirveyi gören örgüt eylemleri sözde örgüt halifesinin Türkiye tarafından etkisiz hâle getirilmesi sonrası yaz aylarında bir düşüş eğilimine girse de verilerden anlaşılacağı üzere eylemlerde yüzde yüze yakın,

ölümlerde ise yüzde yüzün üzerinde bir yükseliş yaşanmıştır.

2023 senesinde IŞİD'in aktör olduğu çatışmalar dışında kalan çatışmalarda da çok sayıda insan yaşamını yitirmiştir. Çatışma sebepli ölenlerin sayısı gözlem kuruluşu İnsan Hakları Gözlemevi (SOHR) tarafından 4360 olarak duyurulurken bu sayı 2022'deki ölü sayısının (3.825) az da olsa aşıldığı anlamına gelmektedir. Bu ayrıca son üç yılın en yüksek ölü sayısı anlamına gelmektedir ki Suriye'de savaş ve buna bağlı ölümlerin sona erdiğine dair tezlerin gerçek dışı olduğunu bu veriler de teyit etmektedir. SOHR verilerine göre ölümlerin 1.889'u sivil ölümü olarak kayıtlara geçerken silahlı aktörlerden ise 2.472 kişi ölmüştür. Rejim ordusu 898 kişiyle en fazla kayıp veren silahlı aktör konumundadır. Rejim ordusunu muhalifler 386, rejime bağlı milisler 342, YPG/SDG 247, Hizbullah ve diğer Şii milisler 247 ve IŞİD 94 kayıpla takip etmiştir.

Bu süreçte ülkenin muhtelif yerlerinde birbirinden farklı çatışma dinamikleri gözlemlenmiştir. Rejim istihbaratına bağlı milisler, İran destekli milisler, Dera'daki eski muhalifler,

İdlib-Halep hattındaki HTŞ ve SMO güçleri, Dürzi milis güçleri ve IŞİD karada etkin aktörler olarak sıralanmıştır. Havada ise Türkiye, Rusya, ABD, İsrail ve Ürdün'ün bölgede gündemi belirleyen askerî hamleleri gözlemlenmiştir. Özellikle İsrail'in saldırılarının sayısında ve etkisinde gözle görülür bir artış yaşanmıştır. 7 Ekim'de Hamas'ın İsrail birliklerine karşı gerçekleştirdiği seri baskınlardan oluşan Aksa Tufanı Operasyonu sonrasında İsrail'in Gazze'ye yönelik yoğun saldırılarının haricinde Lübnan ve Suriye gibi bölge ülkelerinde de önleyici saldırılar gerçekleştirdiği gözlemlenmiştir. İsrail'in 2021 ve 2022 yıllarında Suriye'de gerçekleşen yirmi sekizer önleyici hava saldırısının ardından 2023 yılında bu sayı kırka yükselmiştir. Bu saldırılarda 95 askerî bölge hedef alınırken söz konusu bölgelerin 46 tanesi Şam'da, 13 tanesi de Halep'te yer almıştır. Suriye'nin bu en büyük iki şehrinin havalimanları düzenli şekilde İsrail tarafından vurulurken İran Devrim Muhafızları da bu süreçte İsrail saldırılarında üst düzey kayıplar vermiştir.

Bu çalışmada 2023 yılının askerî bilançosu için başta İdlib, Halep, Şam, Dera ve Deyrizor olmak üzere vilayetler bazında gelişmelere odaklanılacaktır. Bu çerçevede aşağıdaki gelişmelerin 2023'ün gündemini belirleyen asli çatışma dinamikleri olduğu gözlemlenmiştir:

- İdlib-Halep hattında rejim-Rus cephesinin muhalif bölgelere yönelik dönem dönem artışa geçen saldırıları.
- Muhalif unsurların İdlib'de ekseriyetle baskın ve sızma operasyonlarıyla karşılık vermeleri.
- Şam-Humus bölgesi başta olmak üzere ülke sathında İsrail'in İran ve rejime ait stratejik noktaları hedef alan hava saldırıları.
- Dera'da önlenemeyen bombalı saldırılar, baskınlar ve suikastlar sonucu vıla-

yette tamamen kaos ortamının hâkim oluşu.

- Süveyde'de Dürzilerin aylardır süren protesto ve sivil direnişleri.
- Kuneytra'da İsrail güçlerinin Süveyde'de ise Ürdün güçlerinin sınır ötesi bombardıman ve hava saldırıları gerçekleştirmeleri.
- Humus-Rakka-Deyrizor kırsallarının keşiştiği çöl bölgesinde IŞİD saldırılarının devamı ve bölgenin ortaya çıkardığı güvenlik zafiyeti.
- Deyrizor'da İran destekli milislerin bölgeyi domine etme stratejisi, ABD ve İsrail'in bölgedeki hava saldırıları ve bölgedeki "milisleşme" trendinin bir sonucu olarak bölgenin aynı Dera gibi "otoritenin tamamen kaybolduğu" bir sürece girmesi.
- Haseke'de ABD'nin yerel partneri YPG'yi korumak amacıyla düzenli bir şekilde bölgedeki üslerini tahkim etmesi ve bu üslerin İran destekli güçlerce taciz saldırılarına maruz kalması.

İDLİB

İdlib vilayeti yıl boyunca rejim ve Rus güçlerinin farklı boyutlardaki bombardımanlarına ve buna karşılık muhalif güçlerin baskın, sızma ve keskin nişancı operasyonlarına sahne olmuştur. Muhalif güçler içinde de Feth'ül Mübin Operasyon Odasının askerî faaliyetleri ön plana çıkmıştır. Keskin nişancı eylemleriyle rejim ordusunun cephe hattındaki güçleri yıpratılırken, sızma harekâtları ve baskınlarla da muhalif güçlerin geniş çaplı bir kara çatışması ihtimalinde askerî kapasitelerine dair sinyaller verilmiştir. Muhalif güçler, hava saldırıları ve ayırım gözetmeyen rejim-Rus bombardımanlarına karşı karada caydırıcılık kapasitesini tahkim ederek hem düşman unsurlara hem

İdlib vilayeti yıl boyunca rejim ve Rus güçlerinin farklı boyutlardaki bombardımanlarına ve buna karşılık muhalif güçlerin baskın, sızma ve keskin nişancı operasyonlarına sahne olmuştur.

de muhalefete destekçi yabancı aktörlere mesaj vermiştir.

Rejim ise bu süreçte sivil bölgeler de dâhil olmak üzere kimi zaman yükselen dozda bombardımanı sürdürmüştür. Meskûn mahalli hedef alan rejim saldırılarında msket bombası kullanımı da insan hakları gözlem kuruluşları tarafından rapor edilmiştir. Rejimin bölgedeki ortağı Rusya ise dönem dönem artış gösteren muhalif askerî hareketliliğe karşı muhalif güçleri hedef alan hava saldırıları gerçekleştirirken rejimle uyumlu şekilde sivil hedefleri vurmayı sürdürmüştür.

HALEP

Ülkenin ikinci en büyük şehir Halep'te kırsal bölgede muhalif unsurlar, rejim milisleri ve TSK arasında gerilim yaşanırken şehir merkezinde ise Halep Havalimanı'nın hedef alındığı askerî eylemler gerçekleşmiştir. HTŞ'nin Batı Halep'te Abdurrahman bin Avf Tugayları adındaki özel birlikleriyle rejim unsurlarına karşı nokta operasyonlar düzenlemesine karşı, rejimin de bu bölgede bombardımanlarla karşılık verdiği gözlemlenmiştir. Halep batısında çatışmalar bu şekilde seyrederken doğu kırsalda ise el-Bab'a yakın Tedef mevkiisi rejimle muhalifler arasında her zaman olduğu gibi çatışmalara sahne olmuştur. Sene içerisinde aralıklarla rejim milislerinin Tedef üzerinden cephe hattına sızma girişimleri yaşanırken bu girişimler muhalif güçlerce püskürtülmüş

ve herhangi bir harita değişimi yaşanmamıştır.

Rejimle muhalifler arasındaki çatışmaların haricinde rejimin bölgedeki ortağı YPG'nin de Azez ve Tel Rifat'ta SMO unsurlarına karşı saldırılarla bölgede tehdit oluşturduğu gözlemlenmiştir. Türkiye terör örgütünün bu saldırılarına karşı bölgede yoğun bir şekilde SIHA operasyonları gerçekleştirmiştir. Bu saldırıların bir kısmında YPG militanlarıyla aynı askerî noktaları paylaşan rejim unsurları da etkisiz hâle getirilirken rejim ve İran unsurlarının kontrolündeki Zahra kasabasında da YPG militanları TSK tarafından vurulmuştur. TSK harekâtının sonuçları kuzey Suriye'de YPG ve rejim arasındaki iş birliğini bir kez daha kanıtlamıştır.

Halep şehir merkezinde ise İran destekli milislerin Halep Havalimanı'nı bir üs olarak kullanmaları İsrail'in bölgeyi düzenli olarak vurmasına zemin hazırlamıştır. Mart, mayıs, ekim ve aralık aylarında pek çok sefer İsrail tarafından vurulan tesis yılın önemli bir kısmında tadilat sebebiyle hizmet dışı kalmıştır.

ŞAM VE ŞAM KIRSALI

Başkent Şam'da rejim içi hesaplaşmalar ve İsrail'in saldırıları 2023'e damga vurmuştur. Seyyide Zeyneb'i milisleri için bir üs hâline getiren İran, Şam Havalimanı'nı da Suriye sahasına milis güçlerini taşımak için ana istasyon olarak konumlandırmıştır.

İsrail ise yıl boyunca özellikle 7 Ekim sonrası artan bir ivmeyle Şam'da İran Devrim Muhafızları (İDM) başta olmak üzere İran ile ilişkili hedefleri yoğun şekilde vurmuştur. İDM'nin bölgedeki önde gelen komutanlarından Seyyid Musavi, Seyyide Zeyneb bölgesini hedef alan saldırıda İsrail tarafından öldürülmüştür. Bu büyük saldırı haricinde de yılın farklı zamanlarında Şam'ı hedef alan saldırılarda çok sayıda üst ve orta seviye İDM mensubu İsrail tarafından etkisiz hâle getirilmiştir. İsrail ayrıca Şam Havalimanı'nı pek çok sefer hedef alarak Halep Havalimanı ile benzer şekilde hizmet dışı bırakmış ve İDM'nin bu tesisi kullanmasına ket vurmuştur.

Şam kırsalı (Rif Şam) ise bölgede uyuşturucu ticaretini kontrolünde tutan Hizbullah ve 4. Zırhlı Tümen'in hâkimiyet genişletme çabalarına sahne olmuştur. Bu çabalar rejim içi klikler arasında çatışmalara sebebiyet vermiştir. Bu çatışmalarda Mahir Esad komutasındaki 4. Zırhlı Tümen'e bağlı milislerin rejimin muhtelif istihbarat iltisaklı milisleriyle ve Ulusal Savunma Güçleri (USG) milisleriyle karşı karşıya gelmiştir.

DERA

Dera vilayetinde son yıllarda, gittikçe artan suikastlardan ve saldırılardan mütevellit kaos ve otorite boşluğu hâkim olmuştur. Büyük kısmı başarısız olan toplam 402 suikast girişimi ve faili meçhul saldırıda yerel gözlem kuruluşlarının iddiasına göre 118'i sivil olmak üzere 278 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu saldırılarda silahlı veya siyasi gruplarla herhangi bir yakınlığı olmayan siviller ve çok sayıda milis ölürken, rejimin bölgedeki üst düzey temsilcileri de hedef alınmıştır. Yargı mensupları ve istihbarat subaylarının hedef alınmasını Dera Valisi'nin konvoyunu hedef alan başarısız suikast girişimi takip etmiştir. Suikastların önünün alınamaması rejimin bölgedeki otorite zafiyetinin ne denli büyük olduğunu göstermiştir.

Vilayette bu suikast eğiliminin haricinde kırsal bölgede rejim unsurlarının aralıklarla baskın ve EYP saldırılarına maruz kaldığı gözlemlenmiştir. Yılın son aylarında ise İsrail'in Golan'daki birlikleri tarafından Dera'da bazı rejim askerî noktalarının karadan ve havadan vurulması olayları yaşanmıştır.

DEYRİZOR

Suriye'nin en doğusundaki Deyrizor vilayeti, yıl içinde bir yandan YPG'nin Arap aşiret unsurlarıyla çatışmalarına bir yandan da İran destekli milislerin bölgeyi domine etmesine ve ABD ile İsrail'in bu politikaya karşı müdahalelerine sahne olmuştur. Mayadin ve Elbukemal kasabaları Tahran'ın bölgesel yayılma stratejisinin Deyrizor'daki ana istasyonları hâline getirilmiş ve İran destekli milislerin intikal noktasına dönüşmüştür. İDM, Fatımi Tugayı, 4. Zırhlı Tümen, Hizbullah ve USG en faal askerî gruplar olarak ön plana çıkarken vilayetin çöl kırsalında IŞİD'in söz konusu unsurlara dönem dönem baskınlarla kayıplar yaşattığı gözlemlenmiştir. Bölgede İran'ın hâkimiyet politikasına karşı Şam rejimi ve Rusya'nın denge kurma çabaları da gözlemlenirken bu rekabetçi güvenlik yapısı, neredeyse tamamen milisleşme sürecine girmiş Deyrizor'da güvenlik zafiyetlerine ve bölgenin Dera'da olduğu gibi kaosa sürüklenmesine sebep olmuştur. İsrail ve ABD, İran'ın Suriye'deki varlığını ve faaliyet tarzını meşru bir gerekçe olarak görerek İran unsurlarına yönelik hava saldırıları gerçekleştirmişlerdir.

DiĞER VİLAYETLER

Suriye'nin diğer vilayetlerinde de farklı çatışma dinamikleri bağlamında gerilimin arttığı bir yıl yaşanmıştır. Haseke vilayeti MİT'in terör örgütü YPG unsurlarına karşı nokta operasyonlarına ve İran destekli milislerin ABD üslerini tacizlerine sahne olmuştur. İran unsurlarının nüfuz alanı genişletme çabalarına hedef olan

Humus'un çöllük kırsal alanında yine kanlı IŞİD eylemleri gerçekleşmiştir. Humus ayrıca İsrail hava saldırılarına da hedef olmuştur. Humus'un en güneyinde bulunan ABD kontrolündeki Tanf Üssü de bu süreç içinde İran unsurlarının saldırılarına maruz kalmıştır. Golan'a sınır olan Kuneytra bölgesi yıl boyunca İsrail ile sürtüşmelere sahne olurken 7 Ekim sonrası süreçte ülkenin pek çok noktasında olduğu gibi Kuneytra'da da İsrail hava saldırıları yaşanmıştır. Süveyde bölgesi ise Dürzi kitlenin rejime karşı ayaklanarak sivil direniş başlattığı bir süreç yaşamıştır. Ağustos ayında hayat şartları ve rejimin yolsuzluklarına karşı tepki sonucu patlak veren ve hâlen süren gösterilerde Sü-

veyde halkı, her hafta rejim karşıtı sloganlarla meydanlara inerken rejimin siyasi ve bürokratik pek çok uzantısı bölgeyi geçici olarak terk etmek zorunda kalmıştır. Sivil gösteriler henüz rejimle yerel milisler arasında büyük çatışmalara yol açmazken Süveyde kırsalı, Ürdün güçlerinin uyuşturucu kaçakçısı çetelere karşı müdahale amacıyla gerçekleştirdiği hava saldırılarıyla gündeme gelmiştir. Lazkiye kırsalı İdlib'de muhaliflerle rejim arasındaki çatışmaların yayıldığı bölgelerden biri olurken Rakka ise Humus ve Deyrizor ile komşu olduğu çöl bölgesinde IŞİD saldırılarına şahit olmuştur. Tartus ve Hama ise İsrail'in gerçekleştirdiği saldırılarla gündeme gelmiştir.

SURİYE REJİMİNİN DİPLOMATİK GİRİŞİMLERİ

Aralık 2017 yılından itibaren Suriye ile bazı Arap ülkeleri arasında birtakım diplomatik adımlar atılsa da Şam yönetiminin Arap dünyasıyla kapsamlı bir normalleşme sürecinden söz etmek mümkün değildir. 2023 yılının ilk günlerinde durağan seyreden ilişkiler, 6 Şubat'ta Türkiye merkezli gerçekleşen ve Suriye'nin de belli bölgelerini etkileyen depremin ardından ani ve hızlı bir dönüşüm yaşamıştır. İnsani diplomasi bağlamında gerçekleşen temaslar, Şam yönetiminin Arap dünyasıyla yeniden ilişki kurmasının yolunu açmıştır. Nitekim, Suriye ile insani yardımlar bağlamında temas kurulmasına Washington yönetiminin de yeşil ışık yakması, rejimle ilişkileri normalleştirmeye sıcak bakan ama ABD'nin politik yaklaşımlarından dolayı temas kurmakta çekimser davranan Arap başkentlerini cesaretlendirmiştir. Bu bağlamda, Suriye ile Arap ülkeleri arasında başlayan insani diplomasi kısa bir süre içinde yerini siyasi normalleşmeye bırakmıştır. Deprem dolayısıyla oluşan yeni dinamikler, Suriye'nin Arap Birliğine yeniden kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır. Şam yönetimi için diplomatik süreçlerin olumlu şekillendiği

bir süreçte, Gazze merkezli olarak 7 Ekim'de patlak veren olaylar, tüm dünyada olduğu gibi Ortadoğu'da da gözlerin Filistin'e çevrilmesine neden olmuştur. Bu yeni gelişme, Arap Birliğine henüz dönüş yapmış olan Suriye'nin, birliğin kararlarında söz sahibi olmasını sağlasa da Suriye rejiminin normalleşme adımlarında kısmi bir durağanlaşmayı beraberinde getirmiştir. İsrail saldırılarıyla Suriye'nin güneyinde artan istikrarsızlık, Esad rejiminin normalleşmeden daha çok güvenlik tehditlerine odaklanmasına sebep olmuştur.

Kahramanmaraş merkezli olarak 6 Şubat'ta art arda gerçekleşen iki depremin ardından Suriye'nin kuzeybatısında 6 bine yakın insan hayatını kaybetmiş, binlercesi yaralanmış ve bölgede büyük maddi hasar meydana gelmiştir. Söz konusu can kaybı ve yıkımın büyük bölümü muhalif unsurların kontrolündeki bölgelerde meydana gelse de Halep başta olmak üzere Şam yönetiminin kontrol ettiği bazı bölgeler de depremden etkilenmiştir. Suriye'deki yıkım sonrası oluşan insani ihtiyaçlar karşısında Arap dünyası seferber olmuştur.

6 Şubat'a kadar Şam ile normalleşme adımı atmayan ülkeler de bu yardım kampanyalarına dâhil olmuştur. Nitekim Ürdün, Umman, Bahreyn ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) gibi Suriye ile ilişkisi olan ülkelerin dışında Mısır, Suudi Arabistan ve Tunus gibi ülkeler de Suriye'ye büyük çaplı insani yardımlar yapmaya başlamıştır. Söz konusu ülkelerin 6 Şubat'tan itibaren Şam yönetimiyle kurdukları insani temaslar, ilerleyen süreçte diplomatik adımlara kapı aralamıştır. Kurulan bu ilişkiler, Şam yönetiminin 2023'teki bölgesel diplomasisinin belkemiğini oluşturmuştur.

Suriye'de büyük insani kayba ve maddi zarara sebep olan deprem sonrasında Şam yönetimiyle dayanışma mesajı veren ilk ülkelerden biri Ürdün olmuştur. Kral 2. Abdullah, Beşar Esad ile 7 Şubat tarihinde telefon görüşmesi yaparak ülkesinin Suriye halkına gerekli tüm desteği sağlayacağını ifade etmiştir. Ürdün Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Ayman El Safadi ise 12 Şubat'ta Suriyeli mevkidaşı Faysal Mikdad ile bir telefon görüşmesi yaparak insani yardım gönderilmesi konusundaki koordinasyonun devam ettiğini ve Ürdün'ün gerekli tüm desteği sağlamaya hazır olduğunu ifade etmiştir. İki ülke arasındaki deprem konulu temaslar Safadi'nin 15 Şubat'ta Şam'a bir ziyaret gerçekleştirmesiyle daha da artmıştır. Bu ziyarette gündeme gelen konu başlıkları depremden dolayı yaşanan insani durumla sınırlı kalmamış, iki ülke arasındaki diplomatik ve siyasi konularda bu görüşmelerde ele alınmıştır. Nitekim bu ziyaret, üst düzey Ürdünlü bir siyasi yetkilinin 2011'den itibaren Şam'a gerçekleştirdiği ilk ziyaret olması yönüyle son derece anlamlıdır. Bakan Safadi bu ziyaretinde Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad ve Suriye Dışişleri Bakanı Faysal Mikdad ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Beşar Esad, Suriye ile göstermiş oldukları dayanışmadan dolayı Ürdün Kralı 2. Abdullah'a teşekkürlerini iletmiştir.

BAE ile Suriye arasındaki normalleşme adımları 6 Şubat depreminin çok daha öncesine dayanmaktadır. Fakat depremden sadece 6 gün sonra BAE Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayed, Şam'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Abdullah bin Zayed'in Şam ziyaretiyle BAE, Suriye'nin "zor gün dostu" olduğu yönündeki imajını kuvvetlendirmiştir. Deprem sonrası Şam-Abu Dabi ilişkileri insani yardımlar ve Dışişleri Bakanı'nın ziyaretiyle sınırlı kalmamıştır. BAE'den gelen davet üzerine Beşar Esad, eşi Esmâ Esad ile 19 Mart'ta resmî temaslarda bulunmak üzere Abu Dabi'ye gitmiştir. Ziyaret kapsamında konuşulan dayanışma ve ilişkileri geliştirme mesajları dışında öne çıkan en önemli konulardan biri Şeyh Muhammed bin Zayid El Nahyan'ın Suriye'nin Arap Birliğine dönmesine ilişkin çağrısı olmuştur. El Nahyan, "Suriye, kardeşlerinden çok uzun süredir ayrı kaldı, onlara ve Arap çevresine dönme zamanı geldi" ifadesini kullanarak, Şam'ın Arap dünyasıyla yeniden entegre olması gerektiğinin altını çizmiştir. Esad'ın Abu Dabi ziyareti, depremden dolayı ülkesine insani yardımların yapılmasını sağlamaktan çok siyasi amaçlar doğrultusunda gerçekleşmiştir. Nitekim, Arap Birliğinin yeniden bir parçası olmak isteyen Esad, BAE'nin desteğini alarak tüm Arap dünyasına bir mesaj vermeyi amaçlamıştır. Arap ülkelerinin ardı ardına Şam yönetimiyle diplomatik temaslar kurmaya başlaması bu mesajın yerine ulaştığını göstermektedir. Deprem sonrası sürece bakıldığında Şam-Abu Dabi ilişkilerinin daha da güçleneceği görülmektedir. Bu göstergeler dikkate alınarak, BAE'nin iç savaş sonrası süreçte Suriye'nin uluslararası sisteme entegre olma çabalarında ve ülkenin yeniden yapılanmasında etkin rol oynayacağı söylenebilir.

Mısır'ın Suriye'ye yönelik tutumunda depremden sonra büyük değişiklikler olmuştur. Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah el-Sisi, Beşar Esad ile ilk kez bir telefon görüşmesi ya-

parken iki ülkenin dışişleri bakanları da yoğun bir diplomasi trafiği başlatmıştır. İzleyen süreçte Kahire ile Şam arasındaki ilişkilerin çok hızlı bir ilerleme katettiği görülmüştür. Sisi'nin Esad'ı araması dışında Kahire'nin Şam ile ilk diplomatik teması Arap Parlamentolar Arası Birliğinden (AIPU) bir heyetin 26 Şubat'ta Suriye'nin başkenti Şam'ı ziyaret etmesiyle gerçekleşmiştir. Kahire-Şam ilişkileri bağlamında yaşanan en önemli gelişme ise 27 Şubat'ta Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şukri'nin Şam'a düzenlemiş olduğu ziyarettir. Söz konusu ziyaret, 2011'den bu yana Mısır'dan Şam'a yapılan ilk üst düzey ziyaret olarak kayda geçmiştir. Şukri'nin ziyaretinden yaklaşık bir ay sonra, 1 Nisan 2023'te Suriye Dışişleri Bakanı Faysal Mikdad Kahire'yi ziyaret etmiştir. Şukri'nin davetiyle gerçekleşen ziyarette ikili ilişkilerin güçlendirilmesine ilişkin görüşmeler yapılmıştır.

BAE ve Bahreyn gibi Körfez ülkeleri Aralık 2018'den itibaren Esad rejimiyle diplomatik ilişkilerini yeniden kurarken Suudi Arabistan bu yönde adımlar atmamıştır. Bu süreçte Riyad'ın Suriye politikasında en dikkat çekici husus, Şam'a yönelik söylemlerde tarafsız bir tutum izlemeye başlamış olması ve Suriye muhalefetine yardımların çok büyük oranda kesilmesidir. Oldukça hareketsiz bir görüntü çizen Riyad-Şam ilişkileri 6 Şubat tarihli depremden sonra büyük bir ivme kazanmıştır. Deprem olduğu gün Suudi Arabistan Dışişleri Bakanlığında Suriye'ye yönelik başsağlığı mesajı yayımlanmıştır. Depremden bir gün sonra ise Kral Selman bin Abdülaziz El Suud ve Veliht Prens Muhammed bin Selman, Türkiye ve Suriye'deki depremzedelere destek için hava yardım koridoru oluşturulması talimatı vermiştir. En önemlisi de Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Faysal Bin Ferhan Suriye'ye ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu düzeyde bir diplomatik temas 12 yıl aradan sonra gerçekleşmiştir. Riyad ve Şam arasındaki ikili ilişkiler, kapsamlı bir normalleşme olarak nitelendirile-

mese de gelinen süreçte ilişkilerin gelişmekte olduğu rahatlıkla söylenebilir. Riyad yönetiminin ev sahipliğindeki Arap Birliği toplantısına Esad'ın davet edilmesi, Riyad'ın Şam'a yönelik ilişkilerin gelişmesine sıcak baktığının dolaylı bir göstergesidir. Arap Birliği şemsiyesi altında gelişen protokole dayalı diplomatik ilişkilerin zamanla yerini ikili ilişkilere bırakması muhtemeldir.

2023 yılı içinde Tunus da Suriye ile ikili ilişkilerin normalleşmesi için diplomatik adımlar atmaya başlamıştır. Tunus Cumhurbaşkanı Kays Said, Şam ile ilişkilerin yeniden tesis edilmesinin önünde hiçbir engel bulunmadığını belirtmiştir. Suriye ile diplomatik temasını hiçbir zaman kesmemiş olan Umman da Şam yönetimine ilişkin olumlu mesajlar vererek Suriye'nin Arap dünyasına dönmesi gerektiğini vurgulamaya devam etmiştir. 2023 yılı Katar dışında neredeyse tüm Arap ülkelerinin Şam yönetimiyle ılımlı ilişkiler kurduğu bir yıl olmuştur. Doha yönetimi de Şam'ın Arap Birliğine dönmesine ret oyu kullanmamıştır. Dolayısıyla depremin de etkisiyle Suriye'nin bölge ülkeleriyle güçlü diplomatik ilişkiler kurduğu söylenebilir.

Arap dünyasıyla ilişkilerin dışında Suriye'nin İran ile ilişkileri de 2023 yılında güçlü bir ivme kazanmıştır. İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi'nin Mayıs ayında Şam'ı ziyaret etmesiyle 13 yıl aranın ardından cumhurbaşkanı düzeyinde İran'dan Suriye'ye bir ziyaret gerçekleşmiştir. İran Dışişleri Bakanı Hüseyin Emir Abdullahiyan'ın Şam'a gerçekleştirdiği uzun süreli çalışma ziyaretleri de Suriye-İran ilişkilerinin dinamizm kazanmasını beraberinde getirmiştir. Şam'ın Arap dünyasına yakınlaşmaya başladığı bir dönemde gerçekleşen bu ziyaretlerle İran, Suriye'deki çıkarlarını garanti altına alma yoluna gitmiştir. Öyle ki deprem gündeminin haricinde en çok ticari konular konuşulmuş ve daha önce yapılan ticari anlaşmaların takibi yapılmıştır. 2023 yılı, Şam'ın Arap dünyasıyla

yeniden kucaklaştığı bir yıl olsa da Tahran'a bağımlılıklarının da arttığı bir yıl olarak kayda geçmiştir.

Şam'ın Rusya ile olan ilişkilerinde ise 2022 dinamikleri etkili olmaya devam etmiştir. Daha açık bir ifadeyle Rusya'nın Ukrayna müdahalesinin başlamasıyla Kremlin, Suriye başta olmak üzere Ortadoğu ve Avrupa'da görece olarak daha düşük bir profil çizmiştir. Bu durumu, Rusya'nın Suriye'deki çıkarlarından vazgeçtiği şeklinde yorumlamak mümkün değildir. Fakat Rusya kendisi açısından daha hayati olan bir noktaya odaklandığı için Suriye'ye yönelik angajmanlarını artırmaya değil, o ülkedeki mevcut durumun Ukrayna krizi çözülünceye kadar korunmasına öncelik vermiştir. Öyle ki gerek askerî gerekse ekonomik kaynakların Ukrayna cephesine yönlendirilmiş olması, Rusya'nın kendi çıkarları açısından Suriye'de statükocu bir politika izlemesini zorunlu kılmıştır.

Arap ülkeleri, Suriye krizinin patlak vermesinin hemen ardından, halkın meşru taleplerine olumlu karşılık vermeyen Şam yönetimini kınamış ve Kasım 2011'de Suriye'nin Arap Birliğindeki üyeliğini askıya almıştır. Aradan geçen 11 yılı aşkın sürede bazı Arap ülkeleriyle Şam yönetimi arasında birtakım temaslar olsa da 7 Mayıs 2022'de bu ülkelerin dışişleri bakanları arasında Kahire'de düzenlenen toplantıya kadar Suriye'nin Arap dünyasından izolasyonu devam etmiştir. Bu toplantıda Suriye, Arap Birliğine yeniden kabul edilmiş ve Beşar Esad, 19 Mayıs'ta Cidde'de düzenlenen 32. Arap Birliği Liderler Zirvesi'ne katılmıştır.

Suriye'nin Arap Birliğine dönüşünden bir ay önce yaşanan diplomasi trafiği Kahire'deki kararın alınmasında etkili olmuştur. Suriye Dışişleri Bakanı Faysal Mikdad, 12 Nisan'da Suudi Arabistan'a yaptığı ziyarette mevkidaşı Faysal Bin Ferhan ile bir araya gelmiştir. Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkeleriyle Mısır, Ürdün ve Irak Dışişleri Bakanları da 14 Nisan'da Suudi Arabistan'da bir araya gelerek Suriye krizine ilişkin

siyasi çözüm çabalarını ele almıştır. Toplantıda Esad rejiminin Arap Birliğine dönüşünün ele alındığı fakat bir anlaşmaya varılamadığı açıklanmıştır. Ürdün Dışişleri Bakanı Eymen es-Safedi, Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Faysal bin Ferhan, Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şukri, Irak Dışişleri Bakanı Fuad Hüseyin ve Suriye Dışişleri Bakanı Mikdad, 1 Mayıs'ta Amman'da bir araya gelmiş ve Suriye'nin birliğe dönüşü üzerinde temaslarda bulunmuştur. Rejimle Arap ülkeleri arasında oluşan bu diplomatik angajmanlar, Suriye'nin Arap dünyasına tekrar geri dönmesinin önündeki engelleri kaldırmıştır.

Suriye'nin Arap Birliğine dönmesiyle özellikle savaş sebebiyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyelilerin geri dönüşü için bir çözüm oluşabileceği beklentisi oluşmuştur. Fakat zirvede alınan kararlar bu beklentileri karşılamaktan oldukça uzak bir görüntü çizmiştir. Nitekim, Lübnan ve Ürdün gibi Arap ülkelerinin Suriyeli mülteciler konusuna çözüm bulunması çağrıları karşılıksız kalmış ve bu konu zirvenin alt komisyonlarına devredilmiştir. Dolayısıyla Arap Birliğine yeniden dâhil edilmiş olsa da Şam yönetiminin mültecilerin geri dönüşü konusunda yapıcı adımlar atması kısa vadede beklenmemektedir. 11 Kasım'da Riyad'da gerçekleşen Arap-İslam Zirvesi'ne de katılan Beşar Esad, diplomatik protokoller gereği bazı ülkelerin devlet başkanlarıyla görüşme sağlasa da bu görüşmelerde ikili ilişkilerin geliştirilmesine yönelik herhangi bir konu ele alınmamıştır. Görüşmeler, zirvenin toplanma amacı olan Gazze gündemiyle sınırlı tutulmuştur.

7 Ekim'den itibaren İsrail'in neredeyse aralıksız bir şekilde Gazze'yi vurması, Ortadoğu'daki en önemli gündem maddesi olmuştur. Bu durum, Suriye'nin merkezde olduğu bölge gündeminin de değişmesini beraberinde getirmiştir. Gazze olaylarıyla Arap ülkeleri, güvenlik temelli politikalara ağırlık verdikleri

için Suriye ile ilişkileri yeniden şekillendirme süreçlerini kısmi olarak askıya almıştır. Öyle ki Şam yönetiminin de bu dönemdeki temel kaygısı Arap dünyasıyla kapsamlı bir entegrasyon politikası oluşturmaktan çok ülkenin güneyi başta olmak üzere Başkent Şam'ın da İsrail tarafından sık sık hedef alınmasıyla ülkede oluşan güvenlik sorunları olmuştur. Güvenlik kaygılarının ön plana çıktığı bu süreç, Suriye'nin Arap dünyasıyla diplomatik temasları kestiği veya ikili ilişkilerde olumsuz bir havanın estiği anlamına gelmemektedir. Beşar Esad ve Suriyeli diplomatlar Arap ülkeleriyle diyalog içinde olmayı sürdürmüştür.

Arap ülkeleri dışında Şam-Tahran ilişkileri de 2023 yılı içinde gelişme göstermiştir.

Karşılıklı diplomatik temasların zirveye çıktığı bu dönemi, Tahran'ın Şam üzerindeki kontrol çabalarının artışıyla açıklamak mümkündür. Nitekim, Tahran yönetimi Suriye'deki askerî ve siyasi angajmanlarını ticari alanda da güçlendirerek uzun vadeli bir bağımlılık ilişkisi kurulmasına zemin hazırlamıştır. Böylece, ülkenin yeniden yapılanması için Arap dünyasına yeşil ışık yakmaya hazırlanan Şam yönetimi, Tahran'ın çıkarlarını göz önünde bulundurmamak zorunda kalmıştır. Yine de kısa süre önceye kadar tamamen alternatifsiz bir dış politika izlemek zorunda kalan Şam yönetimi ilk kez bölgesel manevra alanı bulmaya başlamıştır. Bu durum Suriye'nin daha bağımsız kararlar alabileceği bir sürecin kapılarını aralayabilir.

FIRAT'IN DOĞUSUNDA YAŞANAN GELİŞMELER

Deyrizor'da Arap aşiretleri PKK/YPG ile çatıştı.

2023 yılında Suriye'nin kuzeydoğusunda yaşanan gelişmelere bakıldığında bölgedeki siyasi ve askerî durumun önemli ölçüde korunduğu görülmektedir. Fırat'ın doğusu olarak da nitelendirilen bu bölgede, Ekim 2019'da ilan edilen ateşkes anlaşmasının sonrasında ortaya çıkan statüko büyük oranda muhafaza edilmiştir. Dolayısıyla YPG'nin işgal ettiği topraklarda yaşanan gelişmeler süreklilik ve değişim perspektifinden incelendiğinde sürekliliğin daha ağır bastığı anlaşılmaktadır. Bu durum bölgenin siyasi, askerî ve idari yapısını radikal anlamda etkileyen ciddi bir gelişmenin yaşanmadığına işaret etmektedir. Buna rağmen bölgede etkin olan iç ve dış aktörler arasında yaşanan düşük yoğunluklu çatışmaların 2023 yılında önemli ölçüde şiddetlendiği gözlemlenmiştir.

2023 yılı içinde YPG ile Arap aşiretleri arasındaki uyuşmazlıklar yüzlerce kişinin ölümüne sonuçlanan silahlı çatışmalara dönüşmüştür. PKK'nın Suriye'deki varlığına karşı çıkan Türkiye, örgütün Suriye kolu olan YPG'nin askerî, ekonomik ve enerji altyapısını hedef alan ope-

rasyonlar gerçekleştirmiş, örgütün üst düzey mensuplarına yönelik düzenlediği SİHA saldırılarını artırmıştır. Ayrıca Suriye'nin kuzeydoğusunda ABD ile İran arasındaki güç mücadelesi ivme kazanmış, taraflar arasında önceki yıllara kıyasla oldukça fazla sayıda çatışma meydana gelmiştir. Üstelik bölgede etkinliğini sürdüren IŞİD, uyuyan hücreleri aracılığıyla bölge halkını ve YPG militanlarını hedef almaya devam etmiştir. 2023 yılında Fırat'ın doğusunda statüko korunsa da mevzubahis bu gelişmeler, askerî ve siyasi durumun oldukça kırılğan bir yapıda olduğuna işaret etmektedir.

2023 yılında Fırat'ın doğusunda yaşanan en önemli gelişmelerden biri kuşkusuz bölgedeki Arap aşiretlerinin YPG'ye karşı isyan başlatması olmuştur. YPG ile Arap aşiretleri arasındaki siyasi ve askerî anlaşmazlıklar ağustos ayının sonunda yeni bir çatışmanın ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Deyrizor Askerî Meclisi Genel Komutanı Ebu Havle olarak da bilinen Ahmed el-Habil'in 27 Ağustos'ta YPG tarafından alıkonması üzerine yükselen tansiyon çok geçmeden silahlı bir çatışmanın fitilini ateş-

lemiş, YPG karşıtı geniş çaplı bir ayaklanmaya dönüşmüştür. Arap aşiretleri tarafından başlatılan bu isyan hareketleri, YPG ile bölgenin Arap halkı arasında o tarihe kadar yaşanan en kanlı çatışma olarak kayda geçmiştir. Zira bu ayaklanmaya Deyrizor'daki Arap aşiretlerinin neredeyse tamamının doğrudan ya da dolaylı bir şekilde destek verdiği gözlemlenmiştir. YPG'ye karşı genel seferberlik ilan eden Arap aşiretleri, birkaç gün içerisinde Deyrizor'da bulunan birçok yerleşim yerini ele geçirmiştir. Birçok aşiretten birbiri ardına gelen destek ve seferberlik açıklamaları YPG'nin Deyrizor'dan tamamen çıkarılacağına ilişkin ciddi bir beklenti yaratmıştır. Ancak YPG'nin çok geçmeden bölgeye önemli sayıda militan ve ağır silah sevk etmesi nedeniyle bu beklenti gerçekleşmemiştir. Militan sayısı ve teçhizat bakımından aşiret savaşçılarından daha avantajlı bir durumda olan YPG, aşiret isyanlarını kanlı bir biçimde bastırma yoluna gitmiş, aşiretlerin ele geçirdiği köy ve kasabaları tekrar işgal etmeye başlamıştır.

YPG ile aşiret temsilcileri arasında yapılan görüşmelerin ardından aşiret savaşçıları ele geçirdikleri tüm bölgeleri YPG'ye geri vermiştir. Böylelikle 27 Ağustos'ta Deyrizor'da başlayan YPG karşıtı isyan hareketi 7 Eylül tarihinde son bulmuştur. Ancak yaşanan çatışmalarda her iki taraftan yüzden fazla militan ve onlarca sivil yaşamını yitirmiştir. YPG ile Arap aşiretleri arasındaki silah-

lı çatışmalar şimdilik sona ermiş gözükmektedir. Ancak YPG'nin Araplara yönelik uyguladığı baskıcı politikalar devam ettiği müddetçe Deyrizor'da istikrarın sağlanması bir hayli zor olacaktır. Bu ayaklanmalar ayrıca bölge halkının YPG'nin baskıcı, keyfi ve dışlayıcı politikalarına karşı duyduğu öfkenin boyutlarını gözler önüne sermiş, örgütün yerel halk nezdinde meşru bir otorite olarak kabul edilmediğini bir kez daha göstermiştir.

ABD öncülüğündeki IŞİD karşıtı Uluslararası Koalisyon, YPG ile askeri iş birliği yaparak IŞİD'in Suriye'de ele geçirdiği tüm toprakları geri almış, örgütün toprak hâkimiyetine 2019 yılında son vermiştir. Ancak aradan 4 yıl geçmesine rağmen, IŞİD'in bölgedeki varlığı tamamen yok edilememiştir. Terör örgütü IŞİD, Suriye çölündeki militanları ve kent merkezlerindeki uyuyan hücreleri sayesinde başta rejim bölgeleri olmak üzere Suriye'deki terör saldırılarına geçtiğimiz yılda da devam etmiştir. ABD güçleri ve YPG militanlarının ortaklaşa düzenlediği onlarca operasyona rağmen IŞİD'in Fırat'ın doğusundaki varlığı da hâlen devam etmektedir. SOHR verilerine göre IŞİD hücreleri 2023 yılında Deyrizor, Haseke, Halep ve Rakka gibi YPG kontrolündeki vilayetlerde 165'in üzerinde silahlı ya da bombalı saldırı gerçekleştirmiştir. Bu saldırılarda 26 sivil ve 89 YPG militanı olmak üzere yaklaşık 120 kişi hayatını kaybetmiştir. Uluslararası Koalis-

2023 yılında Fırat'ın doğusunda yaşanan en önemli gelişmelerden biri kuşkusuz bölgedeki Arap aşiretlerinin YPG'ye karşı isyan başlatması olmuştur. YPG ile Arap aşiretleri arasındaki siyasi ve askeri anlaşmazlıklar ağustos ayının sonunda yeni bir çatışmanın ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir.

yon ve YPG ise IŞİD'e karşı 84 ortak güvenlik operasyonu düzenlemiştir. Bu operasyonlar sırasında 518 IŞİD mensubu yakalanmış, 15 IŞİD militanı ise etkisiz hâle getirilmiştir. Tüm bu gelişmeler Suriye'nin kuzeydoğusundaki IŞİD tehdidinin önceki yıllara göre azalmakla birlikte henüz tamamen sona ermediğini göstermektedir.

2019 yılında IŞİD'in Suriye'de mağlup edilmesinin ardından IŞİD mensuplarıyla eşleri ve çocukları Suriye'nin kuzeydoğusundaki kamp ve hapisanelere yerleştirilmiştir. IŞİD'le bağlantılı on binlerce insanı barındıran bu merkezler bölge için ciddi bir güvenlik riski oluşturmakta, insani anlamda da önemli bir sınama teşkil etmektedir. 2023 yılında Fırat'ın doğusuna iki kez ziyaret gerçekleştiren ABD Merkez Kuvvetler (CENTCOM) Komutanı General Michael Erik Kurilla, bu ziyaretleri esnasında bölgede bulunan IŞİD kamplarına gitmiştir. El-Hol ve Derik gibi kamplardaki "insani durumu, kamp güvenliğini artırma çabalarını ve rehabilitasyon süreçlerini" yerinde inceleyen Kurilla, kamplarda IŞİD'le bağlantılı vatandaşı bulunan ülkelere bu vatandaşlarını ülkelerine teslim alma çağrısını yinelemiştir. Kamplardaki kötü hayat koşullarına dikkat çeken BM ve insan hakları örgütleri de benzer çağrılar yapmaya devam etmiştir. 2023 yılı itibarıyla Irak başta olmak üzere birçok devlet, IŞİD mensuplarıyla ailelerini ülkelerine geri alma yönündeki girişimlerine hız kazandırmıştır. Ancak ülkesine iade edilen kişi sayısı henüz arzu edilen seviyelere ulaşmamıştır. Dolayısıyla geride bıraktığımız yılda gündemi bir hayli işgal eden bu mevzu, 2024 yılında da üzerinde en çok konuşulan meseleler arasında yer alacaktır.

2023 yılında ABD'nin Suriye'ye yönelik politikasında herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir. Suriye'deki askerî varlığını muhafaza eden ABD yönetimi, Suriye'nin kuzeydoğusundaki statükoyu korumakla yetinmiştir. IŞİD'e karşı mücadele ve Suriye'nin kuzeydo-

ğusunda istikrarın sağlanması ABD'nin öncelikleri arasında yer almaya devam etmiştir. IŞİD'in Suriye ve Irak'ta hâlen tam anlamıyla mağlup edilmediğini savunan ABD'li yetkililer, IŞİD karşıtı operasyonların tüm hızıyla devam etmesi gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla Biden yönetiminin Suriye ile ilgili şu ana dek yaptığı açıklamalar ve sahada attığı siyasi ve askerî adımlar, ABD'nin Suriye'deki askerî varlığını devam ettireceğini ve YPG ile askerî iş birliğini sürdüreceğini göstermektedir. Bu sebeple Biden yönetimi, bölgede bulunan 900 askerinin lojistik ve mühimmat ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik Irak üzerinden Suriye'ye yaptığı askerî sevkiyatlara devam etmiştir. Ayrıca ABD yönetimi, 2024 yılı için hazırladığı savunma bütçesinde YPG'ye 156 milyon dolar tutarında bir yardım fonu tahsis etmiştir. Bu fonun IŞİD'le mücadele ve IŞİD'li tutukluların hapisanelerde güvenli bir şekilde tutulması gibi sebeplerle tahsis edildiği belirtilmiştir. Öte yandan Rusya ve İran'ın Suriye'deki siyasi ve askerî nüfuzunu dengeleme arzusu, ABD'nin Suriye'deki varlığının en güçlü motivasyonlarından birini oluşturmaya devam etmektedir. Dolayısıyla Suriye'nin kuzeydoğusunda bulunan ABD üslerine yönelik İran tehdidinin artmasıyla birlikte ABD'nin bölgeye yaptığı askerî sevkiyatlarda ciddi bir artış meydana gelmiştir.

ABD ve İran arasındaki bölgesel mücadele 2023 yılında Irak'tan Suriye'ye sıçramıştır. İki ülke arasında Suriye'nin kuzeydoğusunda yaşanan çatışmalar 2023 yılında zirve noktasına ulaşmıştır. İran'ın, ABD'nin bölgedeki varlığını sona erdirmek için Rusya ve Suriye ile geniş kapsamlı bir strateji üzerinde çalıştığı ve Suriye'deki milislerini ABD askerlerine yönelik yeni saldırılar için silahlandığı iddia edilmiştir. Haziran ayında Washington Post gazetesi tarafından gündeme getirilen iddialara göre İran ve müttefiklerinin, Fırat'ın doğusundaki ABD üslerini hedef almak maksadıyla Suriye'deki milis güçlerini eğittiği öne sürülmüş-

tür. ABD ise İran'ın bu hamlelerine yanıt olarak Suriye'deki birliklerine gelişmiş hava savunma sistemleri göndermiş ve YPG ile askerî tatbikatlarını hızlandırarak bölgedeki birliklerini ve müttefik güçleri "savaşa hazır" hâle getirmeye çalışmıştır. İran'ın bölgedeki ABD üslerine yaptığı saldırılarını artırması üzerine Biden yönetimi başta Deyrizor'da bulunan el-Ömer ve Koniko üsleri olmak üzere bölgedeki askerî varlığını ciddi biçimde tahkim etmiştir.

İran destekli güçler ABD'yi Suriye'den çekilmeye zorlamak için ABD üslerine sık sık saldırılar gerçekleştirmiş, ABD ise bu saldırılara misillemelerle karşılık vermiştir. İki ülke arasında Suriye toprakları üzerinde gerçekleşen karşılıklı saldırılar, 7 Ekim'de İsrail ve Hamas arasında başlayan savaşın ardından ciddi anlamda artış göstermiştir. ABD'nin Hamas'a karşı İsrail devletine koşulsuz destek sunması İran destekli milislerin Suriye'de bulunan ABD üslerine yönelik saldırılarını artırmasının en önemli sebebini oluşturmaktadır. SOHR'un verilerine göre Gazze savaşının başlangıcından 2023 yılının sonuna kadar İran destekli güçler tarafından Suriye'deki ABD üslerine yönelik 67 kara ve hava saldırısı gerçekleşmiştir. Bu saldırılar sebebiyle askerî üslerde maddi hasar meydana gelmiş, birçok ABD askeri ise yaralanmıştır. Saldırıların sonucunda ABD birliklerinde can kaybı meydana gelmemesi ABD ve İran arasındaki gerilimin topyekûn bir çatışmaya dönüşmesinin önüne geçmiştir. İki ülke arasında geçtiğimiz yılda yaşanan çatışmalar tansiyonun 2024 yılında da yükselmeye devam edeceğini kesin bir şekilde göstermektedir.

2023 yılında Türkiye'nin Suriye'nin kuzeydoğusuna yönelik politikasında önemli bir değişiklik meydana gelmemiştir. Terörle mücadele geride bıraktığımız yılda Türkiye'nin Suriye politikasının en önemli önceliklerinden birini oluşturmaya devam etmiştir. PKK'nın Suriye'deki yapılanması olan YPG'yi ulusal

güvenliğine yönelik ciddi bir tehdit olarak görmeye devam eden Türkiye, örgütün Fırat'ın doğusundaki siyasi, askerî ve idari faaliyetleriyle dış aktörlerle olan ilişkilerini yakından takip etmeyi sürdürmüştür. Terör örgütü YPG'nin Suriye'deki varlığına son vermeyi amaçlayan Türkiye, 2022 yılının sonuna doğru Esad rejimiyle diyalog süreci başlatmış, örgüte karşı Suriye rejimiyle iş birliği yapmanın yollarını aramıştır. 2023 yılının ilk yarısında da devam eden bu süreç Suriye rejimiyle Suriye iç savaşı sırasında gizli bir ittifak ilişkisi kuran YPG'yi bir hayli kaygılandırmıştır. Zira iki ülke arasında 1998 yılında imzalanan Adana Mutabakatı benzeri bir anlaşmaya varılması YPG için sonun başlangıcı anlamına gelecektir. Ancak bu diyalog süreci uzun soluklu olmamış, tarafların karşılıklı sert açıklamaları sebebiyle akamete uğramıştır. Yine de Türkiye'nin Suriye'deki YPG varlığına yönelik mücadelesi yıl boyunca devam etmiştir.

Terör örgütü PKK'nın 1 Ekim 2023 tarihinde Ankara'da terör saldırısı düzenlemesinin ardından açıklamalarda bulunan Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, saldırının faillerinin Suriye'den geldiğini belirtmiş ve dolayısıyla "Suriye'de PKK/YPG'ye ait bütün altyapı, üst yapı enerji tesisleri bundan sonra güvenlik güçlerimiz, istihbarat unsurlarımızın topyekûn meşru hedefidir" ifadelerini kullanmıştır. Bu açıklamanın hemen ardından Suriye'deki YPG hedeflerine yönelik yoğun bir askerî operasyon başlatılmıştır. Hava saldırıları, topçu atışları ve SiHA'larla gerçekleştirilen bu operasyonlarda, "YPG'ye ait silah ve mühimmat depoları, petrol tesisleri, barınaklar ve askerî eğitim merkezleri" hedef alınmıştır. Aralık 2023'te Kuzey Irak'ta 6 Türk askerinin şehit edilmesinin ardından da benzer şekilde Suriye'nin kuzeydoğusundaki YPG hedefleri hava saldırılarıyla vurulmuştur. Bu operasyonlar geniş çaplı bir kara harekâtına dönüşmese de YPG'ye büyük bir darbe indirilmiştir. Üstelik bu operasyonlarla

Türkiye'nin terörle mücadelede konusundaki kararlılığı bir kez daha teyit edilmiştir.

2023 yılında Türkiye, Suriye'de faaliyet gösteren terör örgütleriyle mücadelede SİHA'ları etkili bir şekilde kullanmaya devam etmiştir. Ağustos 2021'den bu yana YPG'nin sözde üst düzey militanlarına karşı önemli bir silah olarak kullanılan SİHA'lar, Türkiye için sahada YPG'ye karşı ciddi bir taktiksel üstünlük sağlamıştır. SOHR'un internet sitesinden alınan verilere göre, 2023 yılında YPG tarafından kontrol

edilen bölgelere yönelik 155 SİHA operasyonu gerçekleştirilmiştir. Bu saldırılarda çok sayıda YPG teröristi etkisiz hâle getirilmiştir. SİHA'ların YPG'ye karşı etkin bir şekilde kullanılması özellikle sözde üst düzey YPG militanlarının Suriye'nin kuzeydoğusundaki hareket kabiliyetini kısıtlamıştır. ABD ise Türk SİHA'larının örgüte karşı kullanılmasını kabullenmiş, bu duruma Türkiye'nin YPG kaynaklı güvenlik kaygılarını yatıştırmak maksadıyla rıza göstermek durumunda kalmıştır.

SONUÇ: 2024 YILINDAN BEKLENTİLER

Suriye'de Filistin'e destek gösterisi düzenlendi.

Suriye'de askerî saha ve siyasi çözüm süreçlerinde bir tıkanma yaşandığı gözlenmektedir. Suriye'de askerî dengeye ulaşılması siyasi çözümün önünü açmamakta zira iç ve dış aktörlerin bir kısmı mevcut denge üzerinden bir anlaşmaya varmak istememektedir. Söz konusu tıkanmanın aşılması için Suriye'de rekabet eden iç aktörlerin pozisyonlarında zayıflama/güçlenme eğiliminin ortaya çıkması ya da dış aktörlerin Suriye dışı gelişmelere bağlı olarak ülkede güç boşluğu oluşturması gerektiği söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında 2024 yılı içinde takip edilmesi gereken süreçler şunlar olabilir:

- *Rusya'nın pozisyonunda değişim olasılığı:* Rusya 2024 yılı başı itibarıyla Suriye'de en etkili dış aktör olma konumunu korumaktadır. Ukrayna savaşının çıkışıyla birlikte Rusya'nın Suriye'de güç azaltmasına gitmesi, Suriye'ye olan ilgisini kaybetmesi gibi olasılıklar gündeme gelmiştir. Ukrayna savaşının çıkışından bu yana bakıldığında, Rusya'nın Suriye'deki askerî varlığı açısından taktiksel düzeyde bazı yeniden düzenlemelere gittiği ancak bun-

ların stratejik düzeyde bir güç boşluğu oluşturmadığı, Rusya'nın Suriye'deki çıkarlarından vazgeçmeye niyetli olmadığı gözlenmektedir. Rusya her ne kadar İdlib ve Doğu Suriye'deki askerî faaliyetlerini azaltmış olsa da askerî dengenin değişimini zorlayan aktörlerin hamlelerine karşılık vermekten geri durmamış ve statükonun korunması konusundaki kararlılığını göstermiştir. Bu durumun istisnası Ukrayna savaşının seyrinde Rusya aleyhine yaşanabilecek bir değişim olacaktır. Böyle bir durum Suriye'nin en etkili dış aktörünün güç boşluğu bırakmasını ve diğer aktörlerin hamlelerini beraberinde getirebilir.

- *ABD'nin Suriye'den çekilmesi tartışmaları:* ABD'nin iç ve dış politik gerekçelerle Suriye krizine olan ilgisi son yıllarda nispeten azalmıştır. ABD'de Suriye'ye ilişkin tartışmalarda öne çıkan başlıklardan biri de Suriye'deki askerî birliklerini geri çekmesidir. Suriye'den geri çekilme, Trump'ın başkanlığı döneminde gündeme gelmiş, güvenlik kurumlarının Beyaz Saray'ı ikna etmesiyle sadece kısmi bir güç azalmasına gidilmiş ancak askerî varlık korun-

Suriye'de askerî saha ve siyasi çözüm süreçlerinde bir tıkanma yaşandığı gözlenmektedir. Suriye'de askerî dengeye ulaşılması siyasi çözümün önünü açmamakta zira iç ve dış aktörlerin bir kısmı mevcut denge üzerinden bir anlaşmaya varmak istememektedir.

muştur. Geçen süreç içinde ABD üzerindeki çekilme baskısı artmıştır. İran, uzun vadeli yıpratma savaşı çerçevesinde Suriye'deki ABD varlığına dönük kendi desteklediği milis güçler üzerinden saldırılarını artırmaktadır. Diğer taraftan Türkiye'nin, YPG ile mücadeleye konusundaki kararlılığı devam etmektedir. Deyrizor'da Arap aşiretlerin YPG/SDG'ye karşı başkaldırısı da ABD'yi baskı altına almaktadır. Bahsi geçen gelişmeler henüz ABD'yi çekilmeye zorlayacak çapta değildir. Ancak Gazze savaşının gelişimi, ABD-İran ve ABD-Rusya rekabetinin derinleşmesine bağlı olarak durum değişebilir. Daha da önemlisi 2024 yılı sonunda gerçekleşecek ABD başkanlık seçiminin sonuçları ABD'nin Suriye'deki varlığının sorgulanması adına daha ciddi tartışmaları beraberinde getirebilir.

- *Gazze savaşının seyri:* Gazze savaşına ilişkin tartışmaların başında savaşın bölgeselleşmesi riski gelmektedir. Gazze'de giderek sıkışan İsrail bir çıkış stratejisi olarak savaşı bölgeye yaymak isteyebilir. Bu durumda akla ilk gelen saha Lübnan olurken ikinci büyük olasılık Suriye sahası olacaktır. Gazze savaşının Suriye'ye sıçraması hem Suriye rejiminin hem de İran'ın pozisyonları açısından kritik değişimler ortaya çıkarabilir. Zira İsrail'in Suriye'de başlıca hedefi başta Hizbullah olmak üzere İran destekli milis yapılar olacaktır. Gazze savaşına bağlı olarak Suriye sahası 2023

yılı sonu itibarıyla zaten hareketlenmiş durumdadır. Ancak İsrail'in artan saldırıları Suriye sahasında stratejik düzeyde bir değişim yaratacak seviyede değildir. İsrail'in Suriye'deki askerî angajmanlarının 2024 yılı içinde artmasına kesin gözüyle bakılabilir. Suriye'de İsrail-İran gerginliğinin tırmanması hâlinde ABD'nin de İran'a karşı hamlede bulunması ciddi bir olasılıktır. Böyle bir senaryoda İran, Suriye rejimi ve ABD'nin Suriye'deki öncelikleri değişebilir ve bu da Rusya ve Türkiye gibi aktörler açısından fırsatlar yaratabilir.

- *Suriye içi siyasi ve ekonomik dinamiklerde yaşanabilecek gelişmeler:* Suriye rejimi her ne kadar pozisyonunun güçlü olduğunu düşünse de Dera'da yaşanan istikrarsızlık, Süveyde'de durdurulamayan protestolar, derin ekonomik kriz gibi eğilimler Suriye rejimini zorlamaktadır. Bu dinamikler Şam yönetimini siyasi çözüm konusunda tavize zorlayacaktır. Ancak söz konusu istikrarsızlık unsurlarının derinleşerek devam etmesi Esad rejiminin siyasi pozisyonunu zayıflatabilir. Gazze savaşının Suriye'ye sıçraması söz konusu dinamikleri Şam adına daha da riskli bir noktaya taşıyacaktır.

- *Türkiye'nin terörle mücadele kapsamında atması muhtemel adımlar:* Türkiye, Suriye'de YPG/SDG'nin alan kontrolünü sonlandırma, örgütle sınır paylaşımını ortadan kaldırma hedefini

tavizsiz şekilde takip etmektedir. Bu açıdan başta askerî olmak üzere siyasi, diplomatik ve ekonomik baskı araçları kullanılmaktadır. Suriye krizinin çok katmanlı ve aktörlü yapısı nedeniyle gerekli şartlar oluşmadan sınır ötesi askerî harekâtlar gerçekleştirilmesi riskli bir seçenektir. Ancak Türkiye gelişen İHA/SİHA kapasitesinden faydalanarak örgütün sözde üst düzey militanlarını, askerî tesislerini hedef alarak düzenli bir askerî baskı oluşturmaktadır. Türkiye'nin YPG ile mücadelede öncelikli hedefleri Tel Rifat, Münbiç ve Fırat'ın doğusundaki sınır hattıdır. PKK'nın 2024 yılı içinde Türkiye'ye dönük terör saldırılarında Suriye sahasını kullanmaya devam etmesi, Türkiye-Rusya ilişkilerinde ya da Ankara-Şam diyalogunda yaşanabilecek olumlu gelişmeler, Arap aşiretlerle YPG arasındaki çatışmaların derinleşmesi gibi olasılıklar Türkiye açısından daha geniş çaplı askerî müdahale imkânı yaratabilir. Böyle bir gelişme de Suriye'de tıkanmanın aşılması açısından daha uygun şartların oluşmasını sağlayabilir.

Söz konusu süreçler, 2024 yılı içinde Suriye krizinin seyrini etkileyecektir. 2024 yılı için

Suriye'de en muhtemel senaryo statükonun devamı olacaktır. Zira ABD ve Rusya'nın Suriye'deki pozisyonlarında kritik değişim beklentisi zayıftır. 2024 yılı başı itibarıyla Rusya'nın Ukrayna'daki konumu geçen yıla göre güçlenmekte, özellikle Gazze savaşı sayesinde Rusya üzerindeki baskı azalmaktadır. Buna bağlı olarak Rusya'nın Suriye'deki çıkarlarını koruma konusunda kararlılığını sürdürmesi beklenebilir. ABD'nin Suriye'deki pozisyonunda da en azından başkanlık seçimi sonrasında kadar büyük bir farklılık olmayacağı öngörülebilir. 2024 yılı içinde Suriye krizinin seyrini en fazla etkilemesi beklenen gelişme Gazze savaşının bölgesel yansımaları olacaktır. Gazze savaşının bölgeselleşmesi olasılığı, ABD-İran ve İran-İsrail rekabetinin ve çatışmaların Suriye'ye yayılması riskini beraberinde getirecektir. Bu durum Suriye krizini tırmandırma, Suriye'de rekabet hâlindeki etkili aktörlerin pozisyonlarında ve kendi aralarındaki ilişkilerde değişimi beraberine getirebilir. Ancak bu durum Suriye krizinin 2024 yılı içinde siyasi çözüm yoluyla çözümünden ziyade krizin tırmanması yönünde etki edecektir.

 www.orsam.org.tr

    [orsamorgtr](https://www.youtube.com/orsamorgtr)